

2. Зарудін О. К. Упровадження вимог Болонського процесу – невід’ємна складова європейської інтеграції України / К. О. Зарудін // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. (31 травня 2005 р., м. Київ) : у 2 т. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 323-324.

3. Опрятний С. О. Особливості управлінського процесу у сфері вищої освіти / О. С. Опрятний // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 447-453.

4. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М. З. Згуровський. – К.: Вид-во НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.

5. Кремень В. Г. Болонський процес: зближення, а не уніфікація / В. Г. Кремень // Дзеркало тижня. – 2003. - №48 (473). – С. 15.

Козицький В.А.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студент V курсу історичного факультету)
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НАДРА

У системі відносин надрокористування право власності на надра, родовища корисних копалин та інші геологічні ресурси посідає чільне місце. Тому визначення його сутності і змісту є однією з фундаментальних, складних і дискусійних проблем гірничого права.

Насамперед сутнісну характеристику надр, а також корисних копалин та інших георесурсів, що містяться в них, як об’єкта права власності значною мірою вирізняють такі особливості:

1) надра та ресурси, що містяться в них (мінерально-сировинні, енергетичні, просторово-базисні, інформаційні тощо), є витвором природи, а не результатом діяльності людини і суспільства [2, с. 11];

2) просторова маса надр, об’єм та розташування - складновідтворювані або взагалі не можуть бути прирощені шляхом суспільного виробництва;

3) надра через вичерпність та непоновлюваність обмежені кількісно і якісно;

4) надра являють собою не просто компонент природи, він є суспільно затребуваним (тим, що приносить вигоду суспільству і справляє значний вплив на його благополуччя);

5) надра не мають реальної вартості в суто економічному розумінні і не є товаром до вилучення, тобто до відмежування від загального масиву;

6) надра в природному (незайманому) стані фізично нерухомі і непереміщувані у просторі;

7) надра є об'єктом захисту від надмірного та нераціонального споживання;

8) відмова від використання запобігає зношуванню, деградації та приведенню в стан непридатності [3].

Особливий вплив на формування відносин власності на надра належним чином здійснює така обставина, беззаперечна в екологічному аспекті, як діяльність людини [5].

З правової точки зору важливою особливістю надр як природного об'єкта є можливість їх раціонального використання та індивідуалізації, оборотоздатність і правові форми їх експлуатації, організація публічного контролю за їх використанням, охороною тощо.

У сучасній юридичній науці речове право тлумачать як абсолютне цивільне суб'єктивне право, що полягає у можливості чітко визначеної законом поведінки правомочної особи щодо індивідуально визначеної речі у своїх інтересах [4, с. 250].

Відносини права власності на надра в об'єктивному сенсі становлять предмет низки галузей у системі права держави: конституційного, цивільного, екологічного, зокрема земельного, гірничого, водного права тощо. З огляду на це поняття надр як об'єкт права власності являє собою умовну правову категорію, використання якої дає можливість у контексті права індивідуалізувати частину природного середовища з тим, щоб одночасно визнати її як предмет правового регулювання відносин власності та об'єкт правової охорони [4, с. 254].

Аналізуючи норми ст. 13 Конституції України, варто зазначити, що ця норма відображає режим виключної власності Українського народу. І тому ні громадяни, ні юридичні особи не можуть бути власниками надр, вони лише можуть володіти окремими ділянками на праві користування, що має яскраво виражений цільовий характер. Ця обставина дає підстави витлумачити зміст ст. 13 Основного Закону таким чином, щоб проголосити державний фонд надр (ст. 5 Кодексу України про надра) не власністю, а основним надбанням Українського народу, яке підлягає особливій правовій охороні [1, с. 6].

Надра існували й існуватимуть після використання їхніх корисних властивостей, залишаючись об'єктом природи й продовжуючи перебувати у взаємодії з людиною. Ця обставина відіграє найважливішу роль у правовому регулюванні відносин власності на надра, а відтак, не дає можливості розглядати надра як об'єкт речового права.

Заперечення можливості визнання надр об'єктом права державної або приватної власності згідно з доктриною права власності є виправданим. Не може існувати будь-який юридичний титул на річ, саме існування й утримання якої не з'ясоване.

На надра не можна встановити жодних речових прав ні на користь приватної особи, ні на користь держави. А право власності на мінерали, метали й узагалі копалини встановлюється лише після дозволеного державою з дотриманням встановлених законами умов виділення їх із надр. Інакше вони можуть бути залучені в цивільний обіг лише після їх відділення від надр у результаті правомірного, правильного і безпечного видобутку та вилучення.

Правовою формою відносин надрокористування має бути майновий і абсолютний характер права користування надрами, його виникнення щодо індивідуально визначеної речі ділянки надр у вигляді гірничого відводу, можливість захисту права користування надрами від несумлінного впливу третіх осіб.

Сьогодні правове регулювання відносин надрокористування формується з огляду на адміністративне (публічне) та цивільно-правове (приватне) законодавство, тісно взаємопов'язані між собою. Тут позначається відсутність чіткої концепції розвитку системи законодавства, його орієнтації на певні методи регулювання. Проте насамперед держава повинна враховувати публічні інтереси у використанні ресурсів надр на користь усього суспільства та максимально обмежувати передавання ділянок надр у приватну та інші форми власності, встановлювати пряме адміністративне регулювання.

Література:

1. Конституція України (відповідає офіц. тексту) / Україна. Закони. - К. : Прав. єдність, 2012. 61 с.
2. Андрейцев В.І. Екологічне право. Курс лекцій: навч. посіб. / Андрейцев В.І. К.: Вентурі, 1996. -208 с.
3. Каракаш И.И. Особенности права собственности на природные ресурсы / И.И. Каракаш // Правовое регулирование аграрно-земельных и природоресурсово-экологических отношений: сб. избр. статей, докладов и решений (1997-2007). Одесса: Феникс, 2007. С. 192-197.
4. Домашенко М.В. Власність і право власності. Нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні / М.В. Домашенко, В.С. Рубаник. Х.: Факт, 2002. 550 с.
5. Харлампида Х.Э. Проблема сырья в обстановке истощения природных ресурсов / Х.Э. Харлампида // Соросовский образовательный журнал. 1999. № 1. С. 41-45.